

Experti: dýcháme nejčistší vzduch za poslední desítky let

- CZ24 News | 8. února 2020

ČESKO: I když jsou meteorologové zatím zdrženliví, přináší čerstvá Zpráva o kvalitě ovzduší za rok 2019 pozitivní informace. Téměř všechny hodnoty znečištění ovzduší klesají, výjimkou je jen přízemní ozon. Dýcháme nejčistší vzduch za poslední desítky let.

„Jsme velice opatrní se soudy, ale dá se říci, že rok 2019 byl dobrý,“ říká vedoucí oddělení informačních systémů kvality ovzduší ČHMÚ Václav Novák.

Poslední tři roky téměř všechny hodnoty znečištění klesají. Za loňský rok oxid siřičitý a oxid uhličitý nepřekročily úroveň imisních limitů, mírné zlepšení platí i pro polétavý prach a oxid dusičitý, dlouhodobě stagnují i hodnoty karcinogenního benzoapyrenu.

Příčiny, proč tomu tak je, jsou podle Nováka složitější. „Nějakou roli, byť menší, budou hrát kotlíkové dotace, pomalu se vyměňuje i vozový park, ale zatím jsme to tak komplexně nehodnotili,“ vysvětluje Novák.

Nejvíce však podle meteorologa Česku pomohla sama příroda, respektive dobré meteorologické podmínky. „Rozptylové podmínky byly v posledních dvou třech letech velice dobré,“ podotýká Novák. Zjednodušeně řečeno, v zimě se nedělá inverze a více fouká a vzduch se více promíchává a nefouká z Polska, což je častou příčinou znečištění na severu Moravy a ve Slezsku.

Výjimkou je podle meteorologů pouze přízemní ozon, dráždivá látka, která vzniká při intenzivním slunečním záření a nemá vlastní emisní zdroj.

Na rozdíl od stratosférického ozonu, který se nachází nad zemským povrchem a vytváří pro Zemi ochrannou vrstvu, je tento typ ozonu nejen pro lidský, ale i pro ostatní živé organismy nebezpečný.

„Ozon se nám zhoršuje, ale to je celoevropská věc. Zhoršuje se v závislosti na slunečním svitu,“ popisuje meteorolog Novák. A Česko zažilo v posledních dvou letech dva nejteplejší roky v historii.

Lokálně se ale může situace s čistotou ovzduší výrazně lišit. Třeba imisní limit pro průměrnou roční koncentraci oxidu dusičitého byl loni překročen na jediné stanici ze sta měřicích stanic v Česku - v Legerově ulici na Severojižní magistrále, klíčové pražské komunikaci.

„Legerova je příklad místa, kde je hustá doprava, a takových křižovatek je po republice víc. Nemůžeme ale měřit na všech křižovatkách. To znamená, že odhadujeme, že k překročení může dojít i na ostatních místech, kde je hustá doprava,“ popisuje Novák. Podobné hodnoty a také podobné možnosti překročení meteorologové předpokládají i na dalších místech zatížených hustou dopravou, kde se však hodnoty oxidu dusičitého neměří.

Nejen Ostrava, ale i Brno

Mezi problémové lokality, kde se špatně dýchá, se letos dostalo kvůli stavební činnosti i Brno. Místní vyděsily naměřené hodnoty polétavého prachu v okolí Zvonařky. Stejná situace nicméně může být podle meteorologů i na dalších místech, kde se staví.

Stavební práce kvůli přeložce tramvajové tratě do ulice Plotní a emise z aut v Brně ovlivnily vzduch

natolik, že hodnoty připomínaly Ostravu. „Není to jen problém Brna. Platí to obecně, že pokud někde probíhají stavební práce, tak jsou tam ty koncentrace vyšší, a dokonce překračují limity,“ potvrzuje Novák. Podobná stavební akce dokáže zhoršit ovzduší v okolí půl kilometru od stavby.

V dlouhodobě nejproblémovějším Moravskoslezském kraji se loni dýchalo o něco lépe. Průměrné roční koncentrace částic polévatvého prachu byly většinou zhruba o dvacet až třicet procent nižší než v roce 2018 a rovněž se snížil počet překročení denního imisního limitu.

„V pomyslném žebříčku by se rok 2019 mohl zařadit k letům s rekordně nízkými počty překročení tohoto parametru. K jeho překročení došlo jen v dopravních a průmyslových hot spot ostravských lokalitách a na Karvinsku na stanicích nacházejících se v blízkosti česko-polské hranice,“ vysvětluje Blanka Krejčí, vedoucí oddělení kvality ovzduší ostravské pobočky ČHMÚ.

Je ale potřeba dodat, že města v Moravskoslezském kraji přesto patří k nejproblémovějším v Evropě. Například podle hodnocení Global Air Quality City Ranking se Ostrava umístila v roce 2018 na 8. místě v žebříčku evropských měst nejvíce znečištěných částicemi polévatvého prachu. Pro srovnání – Praha je až na 125. místě.

Zlepšení u polévatvého prachu

Právě imisní limity polévatvého prachu vždy s koncem roku meteorologové vyhodnocují jako jedno z nejdůležitějších kritérií čistoty ovzduší. Imisní limit pro průměrnou roční koncentraci větších částic nebyl loni překročen na žádné ze 120 měřicích stanic. Imisní limit pro průměrnou roční koncentraci menších částic byl překročen jen na dvou stanicích – z celkových jednaosmdesáti – ve Věřňovicích na Karvinsku a v Ostravě-Radvanicích.

Denní imisní limit větších částic byl překročen na deseti stanicích, většinou na severní Moravě.

Stále umírají tisíce lidí

Přestože aktuální čísla ČHMÚ ukazují zlepšování, Česko stále zaostává za Evropou – v tomto srovnání stále vykazuje jedny z nejvyšších koncentrací polévatvého prachu v Evropské unii. Česko má rovněž v EU jedny z nejvyšších koncentrací jedovatého přízemního ozonu.

Celkový stav ovzduší se za poslední roky výrazně zlepšil, ale asi 60 procent obyvatel stále žije v oblastech, kde jsou překračovány limity pro obsah znečištění ovzduší v případě alespoň jedné ze sledovaných škodlivin.

Podle dat Českého statistického úřadu tak bylo v roce 2018 evidováno zhruba 6 600 předčasných úmrtí způsobených polévatvým prachem. Další úmrtí jsou spojena s oxidy dusíku, karcinogenním benzopyrenem či přízemním ozonem. Znečištění způsobuje lidem i chronická a akutní onemocnění, zejména dýchacího ústrojí, srdce a cév.

Hlavními zdroji znečištění v celé ČR jsou lokální topeniště, zejména na uhlí, která patří k největším producentům prachu společně s uhelnými elektrárnami a teplárnami. Doprava je dominantním zdrojem znečištění ve velkých městech. Nezanedbatelným zdrojem znečištění ovzduší je přenos ze zahraničí, zejména z Polska.